

ÚVOD

Estonská národní literatura vznikla podobně jako národní literatura česká vymezením se vůči domácí literární produkci německé či lépe německojazyčné. Ač bylo území dnešního Estonska v 19. století součástí dvou ruských gubernií, ruský vliv na estonskou národní literaturu byl poměrně malý. Estonský literární život i dlouho po připojení k ruskému impériu v 18. století bral inspiraci především ze severu a západu. Teprve od sovětské okupace v polovině 20. století, kdy se estonská literatura štěpí na literaturu sovětského Estonska a literaturu estonského exilu ve světě, přichází do Estonska větší vliv sovětské ruskojazyčné literatury. Jeho neblahé účinky na kvalitu estonské literatury, jichž si všimla i dobová česká kritika, byly však epizodické a poměrně krátké. V těch nejhorších případech docházelo k tomu, že ruský sovětský autor psal rusky pro sovětské i mezinárodní publikum jakoby hlasem Estonce. Zde je problém vymezení předmětu nejzřetelnější. Máme například vůbec sovětskou kvaziestonskou literaturu, tedy literární dílo s hlasem ukradeným Estoncům, zahrnout do dějin estonské literatury? Splňovaly „estonské“ romány Elmara Grina, případně prosovětská propagandistická dramata rusky píšícího Estonce Hanse Leberechta parametry dobového konceptu estonské literatury? V této práci, v níž jsem si vytkl za cíl zmapovat a popsat recepci estonské literatury v Čechách, na tuto obtížnou otázku naštěstí odpovědět nemusím. Stačí mi skutečnost, že se dané texty v Čechách četly jako díla estonská čili že v očích českého čtenáře koncept estonské literatury nějakým způsobem spoluvytvářely. Druhá podmínka, dostačující pro zahrnutí díla do mého výčtu, je skutečnost, že se dílo či jeho autor objevují v některé z estonských dějin estonské literatury, tudíž že splňují podmínky některého z dílčích, třeba i nevyjádřených estonských konceptů estonské literatury.

Na českém konceptu estonské literatury mě pak nejvíce zajímá tradiční otázka jazyková – jazyk originálu, předlohy i překladu –, hodnocení literárních kvalit

a širší kulturně geografická rekontextualizace. Zmiňuji samozřejmě též další faktory českého literárního pole, pokud mi jsou známy: například obecné preference překladatele a nakladatele, žánrový a tematický výběr, případně průsaky hrubých politických a ideologických zájmů do procesu vydávání estonských děl a vzdor vůči nim či naopak podřízení se. V tomto případě ovšem jde už spíš jen o historické anekdoty.

Za jádro práce však považuji samotnou bibliografii překladů, recenzí a dalších hodnotících textů. Práce je totiž míněna jako manuál pro ty čtenáře, kteří se chtějí seznámit, případně hlouběji seznámit s estonskou literaturou v jejím českém obzoru. Zbylá část práce je pouhým historickým komentářem věnovaným estofilům a nakladatelským pracovníkům, který má poukazem na různé recepční tendence usnadnit rozhodování o tom, co má být vydáno a co by se vydat vyplatilo.

Bibliografická hesla jsou řazená podle jména autora a dále názvu díla, což jsou, jak předpokládám, základní informace, dle nichž čtenář bude v soupisech vyhledávat. Rok vydání kladu až za údaj o místě vydání.

Jako obecný metodický vzor jsem pro svou práci použil studie Pétera Domokose *Recepce finské literatury v Maďarsku (A finn irodalom fogadtatása Magyarországon)*,¹ Toiva Kuldseppa *Estonská literatura ve Finsku (Viron kirjallisuus Suomessa)*² a Lenky Fárové *Recepce finské literatury v Čechách (Suomen kirjallisuuden vastaanotto Tšekissä)*.³ I kvůli svým vzorům jsem původně tuto práci napsal ve finském jazyce, a to jako část disertace *Recepce mladých uralských literatur v Čechách (Nuorten uralilaisten kirjallisuuksien vastaanotto Tšekissä)*.⁴ V disertaci jsem se zabýval kromě dalšího srovnáním tendencí a jejich faktorů v recepci jednotlivých mladých uralských literatur – estonské, finské, laponské, karelské, udmurtské atd. Tato komparativní rovina je zde ovšem potlačena.

České přijetí estonské literatury není zpracováno poprvé a bývá také pravidelně součástí českých přehledů dějin estonské literatury. Již před válkou se mapování česko-estonských kulturních vztahů věnoval řídící učitel mnoha českých gymnázií a dopisovatel *Lidových listů* Josef Obr.⁵ V dobách pozdějších se tématem zabývali dva hlavní čeští estonisté Vladimír Macura a Naděžda Slabihoudová, a také další

1 DOMOKOS, Péter. *A finn irodalom fogadtatása Magyarországon*. Akadémiai Kiadó, Budapest 1972.

2 KULDSEPP, Toivo. *Viron kirjallisuus Suomessa*. SKS, Helsinki 1977.

3 FÁROVÁ, Lenka. Suomen kirjallisuuden vastaanotto Tšekissä. In FÁROVÁ, Lenka – KULKKI-NIEMINEN, Auli (eds.). *Švejk tekee toisin – Suomalais-tšekkiläiset kirjallisuussuhteet*. Tampereen yliopisto, Tampere 1996, s. 7–43.

4 Disertace ohájena na Univerzitě Loránda Eötvöse v Budapešti roku 2014.

5 OBR, Josef. Pohled z ptačí perspektivy na estonskou literaturu I. *Lidové listy* 1927, 2, s. 1–2; OBR, Josef. Pohled z ptačí perspektivy na estonskou literaturu II. *Lidové listy* 1927, 144, s. 2; OBR, Josef. Pohled z ptačí perspektivy na estonskou literaturu III. *Lidové listy* 1927, 145, s. 2; OBR, Josef. První estonská povídka. *Lidové listy* 15, 1936, 236, s. 5.

estonisté, baltisté, rusisté, literární historici a kritici.⁶ Avšak až do celkem nedávné doby chyběl podrobný seznam překladů a hodnotících textů. První takový pokus vznikl teprve v roce 2011 zásluhou tehdejší studentky oboru baltistika Masarykovy univerzity, překladatelky z estonštiny Lucie Kuchařové,⁷ která již ve větší míře využila digitálních bibliografických zdrojů.

Sám jsem při sestavování bibliografických soupisů využíval následující prameny: katalog Retrospektivní bibliografie české literatury 1775–1945, vytvořený Ústavem pro českou literaturu AV ČR, a to jeho elektronickou⁸ i lístkovou verzi, digitální knihovnu Kramerius Národní knihovny ČR⁹ a *Bibliografický katalog ČS(S) R – články v českých časopisech*, jež v letech 1953–1990 vydávala Národní knihovna ČR s roční, půlroční a později měsíční periodicitou. V případech nutnosti, např. pro roky 1946–1952, jsem pracoval s rešeršní kartotékou Národní knihovny ČR. Dále, převážně pro sledování produkce posledních dekád, jsem procházel dílčí internetové zdroje, např. katalog Národní knihovny ČR ANL – Výběr článků v českých novinách, časopisech a sbornících, a internetová repertoria českých časopisů. Vzhledem ke skutečnosti, že ne všechna česká periodika byla podrobena obecným rešerším a zahrnuta do výše uvedených bibliografických přehledů a katalogů, procházel jsem vytipovaná periodika ručně. To se týkalo především katolických *Lidových listů*, do nichž přispíval Josef Obr a též kněz Alois Koudelka, překládající z finštiny a estonštiny pod pseudonymem O. S. Vetti. A též jsem vše konzultoval s existujícími dílčími bibliografiemi, např. již zmíněné Lucie Kuchařové anebo Františka Knoppa.¹⁰

Do bibliografického soupisu jsem vybíral literaturu překladovou a hodnotící, povahy historiografické i recenzní. Pouhé anotace, texty nehodnotící, soupis neobsahuje. Soupis neobsahuje ani údaje o knižních doslovecích. Jako důležité a ne příliš samozřejmé omezení předmětu práce je kritérium jazykové. Do soupisu jsem ne-

6 Např.: MACURA, Vladimír. Estonská kultura. In ŠVEC, Luboš – MACURA, Vladimír – ŠTOLL, Pavel. *Dějiny pobaltských zemí*. NLN, Praha 1996, s. 285–307; MACURA, Vladimír. Z dějin estonské literatury. *Baltika* 5, 1992, s. 23–26; MACUROVÁ, Alena – MACURA, Vladimír. K problematice československo-estonských literárních vztahů. In *Československo-sovětské vztahy*. Sv. 5. Amort, Čestmír et alii. UK, Praha 1976, s. 107–116; PAROLEK, Radegast. *Srovnávací dějiny baltických literatur: Od nejstarších dob do současnosti*. Univerzita Karlova, Praha 1978, 2. vydání 1982; RAIEND, Küllike. *Československo-estonské literární styky jako překladatelský problém*. Diplomová práce na FF UK Praha, 1980; SLABIHOUDOVÁ, Naděžda. *Stručný přehled estonské literatury*. Balt-East, Praha 1997, 2., doplněné vydání 2003; SLABIHOUDOVÁ, Naděžda – VANĚK, Michal. Estonská literatura v Čechách. *Plav. Měsíčník pro světovou literaturu* 12, 2010, s. 41–44; SOUKUP, František. Estonsko. O estonské literatuře. *Praha – Moskva* 1955, 8, s. 40–43.

7 KUCHAROVÁ, Lucie. *Bibliografie českých překladů z estonštiny*. Bakalářská práce na Ústavu jazykovědy a baltistiky FF MU. Brno 2011.

8 [online] <http://retrobi.ucl.cas.cz/retrobi/katalog.1>

9 [online] <http://kramerius.nkp.cz/>

10 KNOPP, František. *Bibliografie díla Vladimíra Macury*. Ústav pro českou literaturu AV ČR, Praha 2000.

zahrnoval české texty německojazyčné, slovenskojazyčné, v esperantu ani v jiném jazyce užívaném vedle češtiny na území českých zemí, ani jsem takové texty nehledal. Pokud jsem však na ně při rešerších narazil – to se týká například bilingvního, česko-slovenského periodika *Sovětská literatura* s redakcí v Praze i Bratislavě –, slovenskojazyčné texty v práci zmiňuji a v jejich bibliografickém heslu je označuji značkou (SK).

Za mnohé údaje, kromě jiného za údaje z rešerší ve výstřižkovém archivu Ministerstva zahraničních věcí (součást Národního archivu), a za mnohá nasměrování vděčím svému příteli Danielu Řehákovi z Ústavu pro českou literaturu AV ČR. Dále bych zde rád vyjádřil svůj dík za pomoc s hledáním i se strukturováním nalezeného Ildikó Sirató(ové) ze Zemské Széchényiho knihovny v Budapešti, Arvo Krikmannovi (†) z Tartuské univerzity a Piret Voolaid(ové) z Estonského literárního muzea v Tartu, za doplnění informací o Miloši Lukášovi jeho žáku a členu Klubu esperantistů Brno Zdeňku Hršelovi (†) a za doplnění informací o Kyře Platovské jejím příbuzným Jitce Kosinové a Marii Platovské. Jsem také vděčný za přehlédnutí a doplnění bibliografie, určení šifer a doplnění osobních informací samotným překladatelům a recenzentům – Květuši Novákové a Vladimíru Novotnému. Za všechny chyby však zodpovídám jen já sám.